

'בְּדִמִּיךָ חַיִּי' 'בְּדִמִּיךָ חַיִּי'

מילת בני ישראל בפסח מצרים ביום הולדת הרמב"ם או יום הולדת רבינו?

ספר שמות פרק יב

(ג) דִּבְרוּ אֶל כָּל עַדַת יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר בְּעֶשֶׂר לַחֹדֶשׁ הַזֶּה וַיִּקְחוּ לָהֶם אִישׁ שֶׁהָ לְבֵית אָבִתָּה שֶׁהָ לְבֵיתָ: ... (ו) וְהָיָה לָכֶם לְמִשְׁמֶרֶת עַד אֲרֻבְּעָה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַזֶּה וְשַׁחֲטוּ אֹתוֹ כָּל קֹהֵל עַדַת יִשְׂרָאֵל בֵּין הָעֶרְבִים:

רש"י על שמות פרק יב פסוק ו

(ו) והיה לכם למשמרת – זה לשון בקור שטעון בקור ממוס ארבעה ימים קודם שחיטה.

ומפני מה הקדים לקיחתו לשחיטתו ארבעה ימים – מה שלא לזה כן בפסח דורות? – הי' ר' מתיא בן חרש אומר הרי הוא אומר (יחזקאל טז) ואעבור עליך ואראך והנה עתך עת דודים הגיעה שבועה שנסבעתי לאברהם שאגאל את בניו ולא היו בידם מלות להתעסק בהם כדי שיגאלו שגא' (שם) ואת ערום ועריה ונתן להם שתי מלות **דם פסח** ו**דם מילה** שכלו ב**אותו הלילה** שגא' מתבוססת בדמיון (שם) בשני דמים

[וידוע טעם:] ושהיו שטופים באלילים אמר להם משכו וקחו לכם משכו ודיכסו מאלילים וקחו לכם לאן של מלואה:

וצריך עיון:

1. פסוק זה מורה להם רק לקחת שה שיהיה להם 'למשמרת' עד 'ושחטו אותו כל עדת בני ישראל' [דם פסח] – אבל היכן מרומז בפסוק זה שהקב"ה נתן להם גם 'דם מילה'!?

2. בפשטות כוונתו שמלו [באותו הלילה] בליל ט"ו, כדי שיהיו ראויים לאכילת הפסח, אלא שא"כ יקשה מה ראה רש"י לשלב כאן [בד"ה למשמרת העוסק בנימוק הקדמת לקיחת השה 'בעשור לחודש'] – ענין 'דם מילה', שהיה בליל ט"ו!?

3. מה הועיל להם ש'מלו באותו הלילה' [ליל ט"ו] הלא הפסח נשחט מבעוד יום, ואינו נאכל אלא למנוייו, מי שהיה ערל מבעוד יום, אינו יכול להימנות על הפסח, א"כ יש לו בידו רק 'דם מילה' ולא 'דם פסח'?

פרשת 'זאת חוקת הפסח'

להלן [לאחר שמספר הכתוב שכבר יצאו ממצרים וכו'] מודיע הקב"ה למשה את הדין ש'ערלות מעכבת בפסח':

ספר שמות פרק יב

(מג) וַיֹּאמֶר יְדֹדְךָ אֵל מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן זֹאת חֻקַּת הַפֶּסַח כָּל בֶּן נָכָר לֹא יֵאָכֵל בּוֹ: (מד) וְכָל עֶבֶד אִישׁ מִקְנֶת בֵּסֶף וּמִלֶּחֶת אֹתוֹ אֹן יֵאָכֵל בּוֹ: (מה) ... וְכָל עֶרְל לֹא יֵאָכֵל בּוֹ:

ופירש"י שם

(מג) זאת חקת הפסח – **בִּי"ד בְּנִיכָן** נאמרה להם פרקה זו:

4. האמנם בפרשת החודש הזה לכם, שנאמרה בר"ח ניסן, לא נצטוו על 'ערלות' שמעכבת? עד בי"ד בניסן!?

5. האם גרם הקב"ה שרבות אלפי ישראל, יצאו לדרך במדבר למחרת מילתם בהיותם כואבים, שסכנה בדבר? ...

כפי שאמנם העירו בעלי התוספות :

ומה שפי' הקונדריס: שכלו עומן אותה לילה, ר"ל אותה לילה שלקחו הפסח, דהיינו מזעקור. והא דקדמו ד' ימים קודם יליאתם. לפי שיקשו ג' ימים מללאת דרך משום דליכא סכנה ממילתם.

לגירסתם 'אותו הלילה' – ליל י"א בניסן

לדעתם יש לגרוס ברש"י שלפנינו: 'בִּי"ד בניסן נאמרה להם' נמצא שכל הפרשה האוסרת לערל לאכול בפסח, נאמרה גם היא 'בעשור לחודש' בהמשך לשאר דיני הפסח שנאמרו בר"ח בפ' החודש הזה לכם..

ועפ"י יסורו הקושיות: כהנעם לשבח שנותנים בעה"ת:

- שמלילה זו עד ליל ט"ו יעברו ג' ימי מילה, ויוכלו לצאת לדרך למחרת בט"ו ביום, ללא סכנה,
- כך גם יכלו להימנות בערב פסח על פסחיהם שכבר היו נימולים וראויים לאכילתו.

נמצא שמיד לאחר שקיימו לקיחת השה עבור 'דם פסח', דאגו שיהיה בידם באותו ערב [אור לוי"א בניסן] גם 'דם מילה' וזכו ל'בדמיך חיי' ושניהם ביחד הוקדמו ארבעה ימים!

מה גרם לגירסה:

ש'בי"ד [14] בניסן נאמרה?

רבנו זי"ע בשיחות קדשו נוטה לקבל את הגירסה הנדפסת לפנינו וי"ל שמקורו:

מדרש רבה שמות פרשה יט פסקה ה

והרבה מהן לא היו מקבלים עליהם למול אמר הקב"ה שיעשו הפסח וכיון שעשה משה את הפסח גזר הקב"ה לד' רוחות העולם ונושבות בג"ע מן הרוחות שבג"ע הלכו ונדבקו באותו הפסח ... נתכנסו כל ישראל אצל משה אמרו לו בבקשה ממך האכילנו מפסחך מפני שהיו עייפים מן הריח.

היה [=משה] אומר [להם בשם הקב"ה]: אם אין אתם נימולין אין אתם אוכלין שנאמר ויאמר ה' אל משה ואל אהרן זאת חקת הפסח וגו' מיד נתנו עצמן ומלו ונתערב דם הפסח בדם המילה והקב"ה עובר ונוטל כאו"א ונושקו ומברכו

מדרש רבה שיר השירים פרשה א פסקה נח

א"ר אבהו עד שמשוה ישראל מסובין ואוכלין פסחיהם במצרים כבר הקדים הקב"ה ... "נרדי נתן ריחו" והופיע להם הקב"ה ריח טוב מבשומי גן עדן והיתה נפשם קוהא לאכול, אמרו לו: משה רבינו תן לנו מה נאכל – אמר להם משה: כך אמר לי הקב"ה ... "כל ערל לא יאכל בו" מיד כל אחד ואחד נתן חרבו על ירכו ומהל עצמו!

ומכאן נבעה הגירסה

שהכוונה 'באותו הלילה' היא לליל ט"ו...

הקושיות לגירסא 'בי"ד בניסן':

- א. מה נשתנו דיני מילה וערלות שלא נאמרו להם בפרשת החודש הזה לכם? ורק עתה 'נזכר הכתוב' [בי"ד בניסן] להשלימים?
- ב. ואז רבבות יהודים יילחצו למול את עצמם בבת אחת במשך שעות ספורות ב'ליל פסח'?!...
- ג. וייצאו לדרך למחרת 'בהיותם כואבים'!?
- ד. גם ייפלא מדוע שולל רק ערלות של 'בן נכר' ושל 'העבדים' – ואיננו מזכיר מאומה לגבי ישראל כשר ובן חורין, שגם הוא חייב למול, כדי שלא יעכב פסחו?!

עירבוב שני אירועים

ואולי י"ל שמילת בני ישראל במצרים, היו בה כמה וכמה שלבים ובעיתויים נפרדים:

- הגל הראשון של הנמולים' שמחמת השעבוד הקשה, לא מלו בפועל. אלו חידשו רבים מעצמם את מצוות ה'מילה', לקראת השחרור הקרוב, ללא קשר לפסח...
- הגל השני היה בליל ה'עשור לחודש' בו נצטוו לקחת 'שה לבית אבות' לקרבן פסח, אזי 'מלו באותו הלילה' [אור לוי"א בניסן] כפי שנצטוו בפרשת 'החודש הזה לכם' 'על דם פסח ודם מילה כדי שכבר מעת 'לקיחת השה' לא תהא 'ערלותם מעכבתם' משחיטת הפסח ולאכילתו!
- הגל השלישי היה בליל ט"ו – כיון שהיו מבין שישים רבוא מישראל 'הרבה מהן' [יוצאי דופן] שלא היו מקבלים עליהם למול' – כי היו שקועים במ"ט שערי טומאה, עד שאפילו לא איכפת להם

'להוציא עצמם מן הכלל הנימולים' ולקיים מצוות הפסח...

ל'מנוכרים' אלו - נאמרה פרשת 'זאת חוקת הפסח כל בן נכר לא יאכל בו' ברגע האחרון [נגירסת רבנו 'בי"ד בניסן] כדפירש"י על אתר:

וראה כוחה של 'התקשרות לצדיק'

שיעילה יותר מתשע מכות של הקב"ה!

"בְּדַמִּיךְ חַיִּי" ... "בְּדַמִּיךְ חַיִּי"...

עפי"ז יובן מה שרמז רש"י בד"ה למשמרת, לפסוק ביחזקאל הרומז על דם פסח ודם מילה:

ספר יחזקאל פרק טז

(ו) וְאָעֲבֹר עָלֶיךָ וְאֶרְאֶךָ מִתְבּוֹסֶסֶת בְּדַמִּיךָ וְאֶמַר לָךְ בְּדַמִּיךְ חַיִּי:

ופירש"י ביחזקאל פרק טז פסוק ו

(ו) בְּדַמִּיךְ חַיִּי – אָף בְּנוֹלֶיךָ זֶה לֹא תָמוּתִי וְשָׁמַיָה לֹא מֵתִי פְעַמִּים לִפִּי שְׂדֵס פֶּסַח וְדָם מִלָּה נִגְאָלוּ [אבל מדוע כפל 'ואומר לך' פעמיים?]

כיצד האכיל מפסחו 'שלא למנוייו'?

שתי תשובות בדבר:

- א. מי יימר שאמנם האכילן משה מפסחו? הוא רק אמר להם ש'אם אין אתם נימולים אין אתם אוכלים'..
- ב. משה כרועה נאמן האכילם משום 'חינוך מצווה' כתינוקות שנשבו!

